

TRIKOTAJ MATOSIDAN BOLALAR KIYIMI TIKISH

Kuchimova Nasiba Raimkulovna

Xovos tuman 2-son kasb-hunar maktabi

Ishlab chiqarish ta'limi ustasi

Annotatsiya: Bolalar kiyimlarini ishlab chiqarish uchun trikotaj matolar juda qulaydir, chunki ular amaliylik va qulaylikni birlashtiradi. Yumshoq va zich, yengil va issiq, ular kichkintoyini jazirama quyoshdan va qishki sovuqdan himoya qiladi. Ushbu maqolada trikotaj mato turlari va ulardan bolalar kiyimi tikish to'g'risida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlari: Trikotaj matosi, trikotaj turlari, bolalar kiyimlari, Ribana, Interlok, Kapiton.

Bolalar yosh guruhlari quyidagi klassifikatsiyaga bo'linadi: yasli yoshidagilar 3 yoshgacha, maktabgacha yoshdagilar 3 yoshdan 7 yoshgacha; kichik maktab yoshidagilar 7 yoshdan 11 yoshgacha. Bolalarning rivojlanishi davomida tana tuzilishi va tana proporsiyasi, tashqi ko'rinishi, harakatlar xarakteri, odatlari va mashg'ulotlari o'zgarib boradi. Shunga ko'ra bolalarning turli yoshlarida psixologik- fiziologik va jismoniy rivojlanishini hisobga olgan holda bolalar kiyimlari assortimenti o'zining turi, tuzilishi, bichim ranglari bezatilishi jihatidan turli- tuman bo'ladi. Shu munosabat bilan bolalar kiyimlari har bir yosh guruhiga mos holda loyihalanadi. Trikotaj matosidan bolalar kiyimlarining assortimenti turli ko'ylaklar, halatlar sarafan, kofta, shim, yarim kombinzonlardan iborat bo'ladi. Bolalar ko'p harakat qilganligi sababli kiyimlar qulay sodda, kiyish va yechish uchun oson bo'lishi kerak. Ko'proq to'g'ri va pasti kengaygan shakllar ishlatiladi. Vishovka, mag'iz, tesma, to'r, ablikatsiyalar esa bolalar kiyimiga turli tumanlik bag'ishlaydi.

Bolalar kiyimlarini tikish uchun trikotajning asosiy turlari quyidagilardir:

Kulirka - paxta ipidan tayyorlangan juda nozik mato. U ajoyib tarzda cho'ziladi, ish paytida burishmaydi. U chaqaloqning nozik terisi uchun "sauna effekti" yaratmasdan, havoni yaxshi o'tkazadi.

Interlok - o'ziga xos elastik tuzilishga ega bo'lgan trikotaj paxta matosi. Boshqa trikotaj matolardan farqli o'laroq, u puflar va tushirilgan ilmoqlar hosil qilmaydi, bu esa uni ishlatish muddatini ta'minlaydi.

Ribana - 100% paxta mato, old tomoni nozik qovurg'a. Zo'r strech va yumshoq tarzda shaklga mos keladi, yoqimli tuyg'u qoldiradi.

Footer - silliq old yuzasi va ichi junli bo'lgan material, "junli trikotaj" deb ataladi. Pidjaklar, sviterlar, kombinezonlar va hokozoklardan tayyorlangan kozoklar chaqaloqni ajoyib tarzda isitadi.

Kapiton - romblar yoki kichik kvadratlar shaklida qiziqarli kviling bilan juda issiq uch qatlamli mato. Zich va hajmli kapiton o'zining izolyatsion fazilatlarini bo'yicha hatto pastki qismdan ham ustundir. Barcha trikotaj materiallari elastik va yaxshi nafas olish xususiyatiga ega. Ular nozik chaqaloq terisiga zarar yetkazadigan qattiq burmalar yoki burmalar hosil qilmaydi, Bu ularni chaqaloq va yosh bolalar kiyimlari uchun ishlatishga imkon beradi.

Trikotaj matosidan bolalar ko'ylagi bichimlarining turli bo'lishi bilan ajralib turadi. Trikotaj matosidan bolalar ko'ylagi asosan paxta tolali gazlamadan tikiladi. Paxta tolali gazlamalar namlikni oson yutadi va tez quriydi, yaxshi yuviladi, dazmol qilishda yuqori haroratga chidamli. Shuning uchun bu turdagi gazlamalardan bolalar kiyimlarini tikishda keng foydalaniladi.

Trikotaj matosidan bolalar ko'ylagiga tavsif

Ko'ylak paxta tolali gazlamadan tikilib, yoqa o'mizi dumaloq yoqasiz, yengsiz, bel chizig'idan qirqma bo'lib ort bo'lak o'rta chizig'idan taqilma ishlanadi. Old va ort bo'lak rel'ef qirqim orasiga qo'yma burma tikiladi.

Burmaga yig'ilgan yubka bel chizig'idan ko'ylak yuqori qismiga ulanadi. Ko'ylak yoqa o'mizi, yeng o'mizi, burmali qo'yma qirqimi va etak qirqimi asosiy gazlama rangiga mos mag'iz bilan ishlanadi. Ko'ylakni bezash uchun old bo'lak o'rta qismiga applikasiya tikiladi. Bel qismidan belbog' bilan bog'lanadi.

Tavsiya etilayotgan ko'ylak o'lchovi 104-30;

Qomat o'lchamlari:

1. Ko'ylak uzunligi -50 sm
2. Ko'krak aylanasi -30 sm
3. Bo'yin aylanasi -13,5 sm
4. Yelka kengligi -9 sm
5. Ort bo'lak belgacha uzunligi -26 sm.

Trikotaj matosidan bolalar ko'ylagi bo'laklari andoza bo'yicha bichiladi. Andoza tayyorlashdan oldin kiyim bo'laklarining loyiha chizmasi chiziladi. So'ngra kiyim orqa va oldi bo'laklarining yubka yon qirqimlarining bir-biriga ulanadigan zixlari o'zaro mos kelishi tekshiriladi. Shu tarzda aniqlangan chizmalarda choklarga qabul qilingan texnologik va texnik shartlarga muvofiq chok haqqi belgilanadi. Andoza qalinligi 0,9-1,62 mm keladigan karton qog'ozdan tayyorlanadi. Andoza kiyim konstruksiyasining chizmasi bo'yicha tayyorlanadi. Bu andozalarda chok haqqi kiyim etaklarini qayirib bukish, ortiqcha joylarini kesib tashlash haqlari albatta hisobga olingan bo'ladi. Bo'laklarning chetini qayirib bukish haqqi gazlamaning qalinligiga hamda uzal konstruksiyasiga bog'liq bo'lib me'yoriy texnik hujjatlarda ko'zda tutiladi.

Asosiy andozalar ishlab chiqilgandan keyin bo'laklarining juftlashtiriladigan konturlari tekshirib ko'riladi.

Asosiy ish andozalariga texnik talablarga muvofiq quyidagi belgilar qo'yiladi:

- gazlamaning bo'ylama yo'nalishini ifodalovchi chiziq- tanda ipi yo'nalishi;
- bo'ylama yo'nalishdan chetga chiqish chiziqlari;
- uloq tushadigan joylarda ularning minimal va maksimal kengligini ko'rsatuvchi chiziqlar;
- bir- biriga ulanadigan bo'laklarning juftlashtiriladigan joylaridagi kontrol kertiklar.

Ish andozalarida kesish aniqligidan yo'l qo'yiladigan chetga chiqishlarni ko'rsatib qo'yish maqsadga muvofiq. Kiyimning nihoyat darajada aniq bichilishi talab qilinadigan joylarida (yoqa o'mizi, yelka ziylari, yeng o'mizi, yeng boshi) yo'l qo'yiladigan chetga chiqishlar $\pm 0,1$ sm ga teng.

Kiyimlarning ko'pchiligi harakatchan to'rsimon strukturali gazlamadan tikiladi. Kiyish jarayonida gazlama strukturasi o'zgarib kiyimning formasi buzilishi mumkin. Buni oldini olish uchun kiyim bo'laklarini shunday bichish kerakki asosiy cho'zuvchi kuchlar gazlamaning tanda iplari bo'ylab yo'nalsin. Buning uchun kiyimning har bir bo'lagida tanda ipining yo'nalishi va bu yo'nalishdan yo'l qo'yiladigan chetga chiqishlar ko'rsatiladi. Tanda ipi yo'nalishidan chekli chetga chiqishlar material tolasining tarkibiga, strukturasi, uning to'qilish zichligiga, kimyomning konstruksiyasi va vazifasiga bog'liq.

Trikotaj matosidan bolalar kiyimini tikish texnologiyasi

Tavsiya etilayotgan trikotaj matosidan bolalar ko'ylagi paxta tolali gazlamadan tikiladi. Paxta tolali gazlamalar namlikni oson yutadi va tez quriydi, yaxshi yuviladi, dazmol qilishda yuqori temperaturaga chidamli. Shuning uchun bu turdagi gazlamalar bolalar kiyimlarini tayyorlashda keng qo'llaniladi.

Bichishdan oldin paxta va ipak tolali gazlamalar namlanadi va quritiladi, lekin quritib yubormasdan, ipni bo'y yo'nalishda dazmollanadi. Bichilgan, tayyorlangan gazlamani stolga joylashtiriladi. Yakka tartibdagi kiyimlarni tikishda ko'proq gazlamani buklab o'ngi tarafini ichkariga qo'yiladi. Andozalar bu holda yarim bo'laklarni bajaradi. Gazlamani eni 60-70 sm bo'lsa yoki qiyin rasmlil bo'lsa, gazlamani ochib joylashtiriladi. Bu holda andoza sifati bo'laklar soniga to'g'ri kelishi kerak. Gazlamaga andozani joylaptirilganda ipni bo'yi yo'nalishiga va gazlamadagi rasmga ahamiyat berish kerak.

Bo'y yo'nalishi andoza asosiy bo'laklarida yo'nalishni ipni bo'yiga joylashtiriladi, chunki eniga bichilsa, bo'laklar cho'zilib ketadi. Hamma andoza bo'laklarda «Bo'ylama ip» deb belgilanadi, agar ziyi kesilgan bo'lsa ip bo'yi cho'zilmaydi, shundan ip bo'yi yo'nalishini belgilaydi.

Andozani gazlamaga joylashtirish yirik bo'laklardan (ort bo'lak, old bo'lak, yeng, yubka old va ort bo'lagi). Barcha mayda andaza bo'laklari yirik bo'laklarning oralig'iga joylanadi, bunda andazaning bo'ylama ip yo'nalishi gazlamaning bo'ylama ip yo'nalishi bilan mos tushishi kerak.

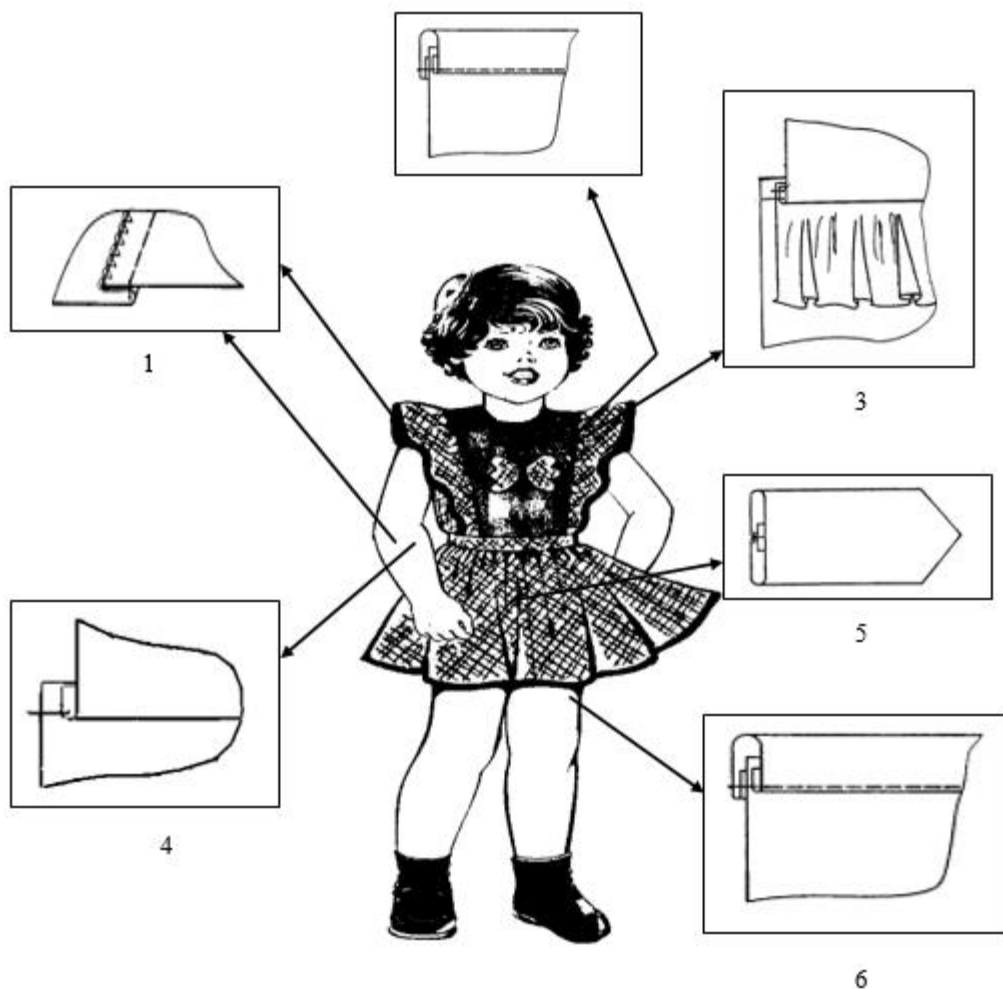
Tayyor ko'ylak bo'laklarining andazasi gazlamaga bo'laklari yordamida qadaladi. Konturlari bo'ylab o'tkir charxlangan bo'r, yoki quruq sovun bo'lagi bilan chiziladi. Bunda avval uzun chiziqlar so'ngra kalta to'g'ri va egri chiziqlar, burchaklar, belgilangan holda chiziladi. Chok uchun qo'shimcha miqdori aniqlab olingach, ikkinchi borlama chiziqlar chiziladi. So'ngra andazalar yechib olinadi. Gazlama ikkinchi bo'rlangan chiziq bo'ylab kesiladi.

Zamonaviy trikotaj matosidan bolalar ko'yagi oddiy, kiyishga qulay, yengil, tez-tez yuvishga mos, dazmol qilishga qulay bo'lishi kerak. Ko'ylakni tikishda arzon matodan, arzon bezak beykalaridan, furnituralardan, to'rlardan, applikatsiyadan, kashta choklardan, turli bahyaqatorlardan foydalanilgan holda tikiladi.

Ko'ylakni tikish jarayoni ikki bosqichda olib boriladi.

- 1- bosqichda mayda bo'laklarni tayyorlab olinadi.
- 2- bosqichda bo'laklar yig'iladi.

1-bosqich. Mayda bo'laklarni tayyorlash, bunda old bo'lak o'rta qismiga applikatsiyani tikish, orqa bo'lak o'rta qirqimini tikish, qo'yma bo'laklarni tayyorlash, belbog'ni tayyorlashdan iborat.

1-rasm. trikotaj matosidan bolalar ko'yagining chizmali ko'rinishi

- 1- yelka va yon qirqimiga ishlov berish; 2- yoqa o'miziga ishlov berish; 3- qo'yma burmani tikish; 4- bel qismiga ishlov berish; 5- belbog'ga ishlov berish; 6- ko'ylak etagiga ishlov berish.

Kerakli o'quv-jihoz, asbob-uskuna va ashyolar:

Bitta o'quvchi uchun

- bichuv stoli;
- trikotaj matosidan bolalar ko'ylagi andoza to'plami;
- texnologik xarita;
- to'nog'ich, bo'r, chizg'ich, sm li lenta;
- 130x90 sm li gazlama.

Trikotaj matosidan bolalar kiyimi taqilmasini ishlash va oxirgi ishlov berish

Trikotaj matosidan bolalar ko'ylagining mayda bo'laklari tayyorlangandan so'ng bo'laklarni yig'ib tikish ishlari olib boriladi. Avval old va orqa bo'lak, yelka, yon qirqimlarini birlashtirib tikiladi va bir tomonga qaratib dazmollanadi, yo'rmalanadi. Burmalari tekislab olingan qo'yma burma old va orqa o'rta rel'ef qirqimiga qo'yib tikiladi. Qo'yma burma tikilgan chok ustiga old va orqa yon bo'lak rel'ef qirqimi o'ngini o'ngiga qo'yib birlashtirib tikiladi. Yoqa, yeng o'mizi va yubka etaklari bir xil matodan qiya bichilgan bezak mag'iz bilan tikib chiqiladi. Orqa bo'lak yoqa o'mizida mag'izni davom ettirib, izma tikiladi va puxtalanadi. Ko'ylakning yuqori qismining yon chokini burmalari tekislab olingan yubkaning yon chokiga to'g'rilab to'g'nog'ich yordamida birlashtiriladi va mashinada biriktirib tikiladi. Biriktirib tikilgan chok qirqimlari yo'rmalanadi. Orqa yoqa o'mizida bitta tugma puxtalanadi. So'ngra oxirgi ishlov beriladi va NIIB bajariladi.

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda bolalar tovarlari bozori turli xil materiallardan tayyorlangan juda ko'p turli xil narsalarni taqdim etadi. Ota-onalarda ko'pincha savol tug'iladi: "Bola uchun kiyim qanday matodan tikilgan bo'lishi kerak, qanday kiyim issiq va qulay, allergiyaga olib kelmaydi va xavfsizdir". Bolalar tovarlarini ishlab chiqarishda eng keng tarqalgan mato turlarining tavsifi bilan tanishishingizni taklif qilaman.

Bilish muhim! Ko'ylagi va pastki ko'ylagi bolaning tanasi bilan bevosita aloqada bo'lmasa-da, siz hali ham shubhali ishlab chiqaruvchilardan bolalar kiyimlarini xarid qilmasligingiz kerak. Arzon poliester matolar nafaqat terining tirnash xususiyati keltirib chiqarishi, balki yo'tal, burun oqishi va boshqa noxush alomatlarini keltirib chiqarishi mumkin.

To'qimachilik sanoati doimiy ravishda yangi matolar va trikotaj materiallarini taklif qilib turmaydi. Faqat ularning tarkibini diqqat bilan o'qib chiqqandan so'ng, ular yosh bolalar kiyimini tikish uchun mos keladimi yoki yo'qligini hal qilishingiz mumkin. Ko'p onalar, kelajakdagi chaqalog'iga sep tayyorlayotganda, qiyin tanlovga duch kelishadi - yangi tug'ilgan chaqaloq uchun taglik va birinchi kiyimni qanday matodan sotib olish. Siz to'g'ri tanlov qilishingiz uchun bolalar kiyimlarini ishlab chiqarish uchun matoning asosiy turlari haqida batafsil ushbu maqolada keltirib o'tdim.

Yangi tug'ilgan chaqaloq uchun kerakli narsalarning har bir ro'yxatida siz issiq va yupqa tagliklar, pastki ko'ylaklar va kapotlarni topasiz. Issiq mahsulotlarga flanel va pastki qism kiradi. Yupqa narsalar odatda chintz, kaliko, sovutgich va interlokdan tikiladi. Chilla tagliklari va oson o'ralgan tizimlar uchun ideal mato interlokdir. Beshikka belash paytida bunday taglik chaqaloqning qo'llari va oyoqlarini yaxshi tuzatishga imkon beradi, lekin u yaxshi cho'zilgani uchun ortiqcha siqilmaydi. Sovuq mavsum issiq kombinezonlar uchun ideal mato velor va terri hisoblanadi.

Flanel- bu yangi tug'ilgan chaqaloqning birinchi narsalari uchun ideal material, u hipoalerjenik, issiq va yumshoq. Flanel tagliklar, shimlar va bonkalar an'anaviy ravishda chaqaloqning birinchi kiyimiga aylanadi. Agar sizga issiq taglik kerak bo'lsa - flanel eng yaxshi variant bo'ladi. Yumshoqlik va ekologik tozalikka qo'shimcha ravishda, flanelning yuqori changni yutish xususiyatlarini ta'kidlash kerak. Flanel tagliklari va kiyimlariga g'amxo'rlik qilish og'ir emas. Yuvilgandan so'ng, flanel kiyimlari yanada yumshoqroq, teginish uchun yoqimliroq bo'ladi. Shuni ta'kidlash kerakki, flanel buyumlarini issiq suvda yuvish mahsulotning qisqarishiga hissa qo'shishi mumkin, shuning uchun iliq suvda yuvish yaxshiroqdir.

Altbilgi- eng nozik va yoqimli matolardan biri. Altbilgidan yasalgan narsalar va tagliklar tashqi tomondan silliq, ichki qismi yumshoq (go'yo jun bilan), shuning uchun ular yangi tug'ilgan chaqaloqlar uchun hayratlanarli darajada yumshoq. Altbilgi paxtadan qilingan, buning natijasida teriga issiqlikni saqlab, "nafas olish" imkonini beradi. Altbilgi namlikni mukammal darajada yutadi va shu bilan birga hipoalerjenik bo'lib qoladi. Bundan tashqari, u o'z shaklini mukammal darajada saqlaydi, shuning uchun pastki qism mahsuloti cho'zilmaydi. Altbilgidagi narsalarning yana bir muhim sifati - bu chidamlilik: mahsulotlarda tirnalishlar va g'altaklar ko'rinmaydi. Altbilgidan tayyorlangan kiyimlarni 30 - 40 ° S haroratda yuvish juda muhim, chunki issiq suvda yuvish mahsulotga jiddiy zarar yetkazishi mumkin.

Dag'al kaliko- juda amaliy va oddiy paxta mato. Yuqori zichligi tufayli qo'pol kalikoni eng issiq matolardan biri deb atash mumkin va tagliklar va choyshablar uchun juda mos keladi. Zig'ir tagliklarini dazmollash oson va yuvish oson emas. Ular ko'p miqdordagi yuvishga bardosh beradilar va ko'p yillar davomida naqshning yorqinligini saqlab qolishga qodir. Dag'al kaliko havoni yaxshi o'tkazadi, issiqlikni saqlaydi va namlikni yutadi, bu terining nafas olishiga imkon beradi.

Kulir yoki oshpazlik yuzasi paxtadan tayyorlangan eng yupqa trikotaj mato hisoblanadi. Bu bolalar tagliklari va birinchi kiyimlari uchun ideal mato. Undan kiyim juda engil va havodor bo'ladi. Bunday kiyimlar yoz uchun va yilning istalgan vaqtida birinchi qatlam sifatida juda mos keladi. Sovutgich deyarli burishmaydi, ya'ni yangi tug'ilgan chaqaloqning kiyimlarida keraksiz burmalar bo'lmaydi. Yupqaligiga qaramay, sovutgich yetarli kuchga ega.

Ribana chiziqli trikotajga o'xshaydi. Ribananing o'ziga xos xususiyati uning elastikligi bo'lib, matoga kauchuk ipning to'quvi tufayli mato berilgan shaklni mukammal ushlab turadi. Ribanadan tayyorlangan narsalar foydalanishda bardoshli, ular cho'zilmaydi, amalda qisqarmaydi va bardoshlidir. Ribana mahsulotlariga g'amxo'rlik qilishning bir nechta asosiy qoidalarini eslab qolishingiz kerak: yuvinishdan keyin kiyimlarni burama, qo'lda yoki kir yuvish mashinasida osongina siqish va quyoshda quritmaslik yaxshiroqdir, buni qilish to'g'riroqdir. Toza havoda, lekin to'g'ridan- to'g'ri quyosh nurlaridan saqlaning.

Chintz- juda yupqa, dokaga o'xshash mato. Ko'pincha yupqa tagliklar va pastki ko'ylaklar chintzdan tayyorlanadi. Ushbu materialga g'amxo'rlik qilish juda oson - yuvish oson, tez quriydi. Siz uni dazmollay olmaysiz - kuchli murabboldan xalos bo'lish uchun uni osib qo'yishdan oldin silkitib qo'ying. Chintz nafas oladigan va yengildir.

Qulflash Bu 100% paxta trikotaj mato. Bu mato juda yumshoq va nozik, shuning uchun u yangi tug'ilgan chaqaloqlar uchun kiyim tikish uchun ishlatiladi. Bu tanaga juda yoqimli va u oddiygina mavjud emasga o'xshaydi. O'zaro bog'lanishning o'ziga xos sifati shundaki, kiyim amalda cho'zilmaydi va yechilmaydi va bu ularning xizmat qilish muddatiga ijobiy ta'sir qiladi.

Interlock mutlaqo zararsiz va nozik teriga ega bo'lgan bolalar va kattalar uchun javob beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. M.K.Rasulova, "Tikuv buyumlari texnologiyasi" o'quv qo'llanma. Toshkent 2011 yil
2. M.K.Rasulova, "Tikuv buyumlari texnologiyasi" fani bo'yicha tikuv buyumlarning bo'linmas operatsiyalarini ketma-ketligi to'plami. Toshkent TTYSI 2011 yil.
3. M.Jabborova «Tikuvchilik texnologiyasi». Toshkent, 1989 y. «O'qituvchi» nashriyoti.
4. «Uy-ro'zg'or ensiklopediyasi». Toshkent, 1982 yil.
5. A.T.Truxanova «Tikuvchilik texnologiyasi asoslari». Toshkent: «O'qituvchi» n. 1996 yil.
6. B. Ziyomhammadov "Ta'lim texnologiyalari" (metodik qo'llanma) Toshkent. 2012y.